

Τα δασικά προϊόντα των ελληνικών δασών και η ανάγκη για πιστοποίηση αειφορικής προέλευσης

Ιωάννης Κακαράς

Ομ. Καθηγητής

Τμήμα Δασολογίας Επιστημών Ξύλου και Σχεδιασμού

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εισήγησή μου αναφέρεται στο δεύτερο μέρος της Δασικής Πιστοποίησης κατά PEFC, στην πιστοποίηση της αειφορικής προέλευσης των δασικών προϊόντων από το δάσος μέχρι τον τελικό καταναλωτή, δηλ. στις διαδικασίες που πιστοποιούν ότι τα προϊόντα με προέλευση το δάσος και το δένδρο προέρχονται από δάση που διαχειρίζονται αειφορικά ή προέρχονται από ανακυκλωμένα υλικά (τα οποία προέρχονται από το δάσος και το δένδρο) ή προέρχονται από πηγές οι οποίες έχουν ελεγχθεί από φορέα PEFC. Το δεύτερο μέρος της πιστοποίησης των Δασικών προϊόντων φέρει τον τίτλο ΑΛΥΣΙΔΑ ΕΠΙΤΗΡΗΣΗΣ– CHAIN OF CUSTODY (CoC).

Η Δασική Υπηρεσία από συστάσεώς της χρησιμοποιούσε τον όρο αειφορία και εφάρμοζε στην πράξη την αειφορική διαχείριση των δασών μας από τις αρχές του 20 ου αιώνα, γι' αυτό και υπάρχουν δάση στην Ελλάδα μέχρι σήμερα.

Ποια είναι τα δασικά προϊόντα των οποίων την πιστοποίηση αειφορικής προέλευσης πρέπει να εφαρμόσουμε στη χώρα μας;

Από το δάσος παράγεται το ξύλο και από αυτό με μηχανική και χημική κατεργασία παράγονται πάνω από δύο χιλιάδες προϊόντα, αν συνυπολογίσουμε και τα άλλα πολλά προϊόντα του ελληνικού δάσους όπως: τα προϊόντα χημικής κατεργασίας, υγροποίησης και αεριοποίησης του ξύλου (νέφτι, κολοφώνιο, πυρολυτικό λάδι, ξυλαέριο)... τα αιθέρια έλαια, το ρετσίνι, το φλοιό, το μέλι, αρωματικά φυτά, μαστίχα χίου, οι ρίζες του ρεικίου, τους καρπούς, τα μανιτάρια, τα πέλλετ, τα καυσόξυλα κ.α..

Στο πρόγραμμα που υλοποιούμε καλούμαστε να συντάξουμε τα πρότυπα και τις διαδικασίες πιστοποίησης της αλυσίδας επιτήρησης όλων των δασικών προϊόντων. Στην πράξη, με την ίδρυση του Ελληνικού Φορέα Δασικής Πιστοποίησης PEFC θα ξεκινήσουμε από τα σπουδαιότερα, όπως τα προϊόντα δομικής ξυλείας δηλ. στύλοι, πελεκητή ξυλεία, πριστή ξυλεία, επικολλητή ξυλεία, καπλαμάδες, διάφορες ξυλοπλάκες όπως κόντρα πλακέ, μοριοσανίδες, ινοσανίδες κ.α., αλλά και

ξύλοκιβώτια, έπιπλα, κατασκευές υπαίθρου. Όπως είναι γνωστό για την παραγωγή των προϊόντων αυτών, χρησιμοποιούνται και άλλες πρώτες ύλες εκτός ξύλου, όπως κόλλες, συντηρητικά, υλικά συνδέσεων, βαφές κ.α., και εφαρμόζεται συγκεκριμένη τεχνολογία παραγωγής για το κάθε προϊόν χωριστά, όπως επιβάλλει η επιστήμη της τεχνολογίας του ξύλου.

Πρέπει να γνωρίζουμε ότι για όλα τα δομικά προϊόντα ξύλου και ξύλινες δομικές κατασκευές, είναι υποχρεωτική η εφαρμογή των Ευρωπαϊκών προδιαγραφών (European Norms) σταδιακά από το 2004, με τήρηση συγκεκριμένου συστήματος συμμόρφωσης. Υποχρεωτική είναι επίσης και η τήρηση της κείμενης νομοθεσίας που αφορά κάθε κράτος μέλος της Ε.Ε. χωριστά. Υποχρεωτική είναι επιπλέον για όλα τα δομικά προϊόντα ξύλου που διακινούνται σε χώρες της Ε.Ε. **η δήλωση Ευρωπαϊκής Συμμόρφωσης (CE)** του κατασκευαστή, ότι το προϊόν συμμορφώνεται με τις ουσιαστικές απαιτήσεις της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας αναφορικά με την προστασία της υγείας, την ασφάλεια του χρήστη και την προστασία του περιβάλλοντος κατά τη διάρκεια της χρήσης του. Η σήμανση CE είναι πιο εύκολο να εγκατασταθεί σε επιχειρήσεις που διαθέτουν ISO. **Όλα αυτά είναι προαπαιτούμενα για να αποκτηθεί η Δασική Πιστοποίηση.**

Με απλά λόγια η αλυσίδα επιτήρησης (Chain Of Custody) αναφέρεται τόσο στην πρώτη ύλη ξύλου αειφορικής διαχείρισης, όσο και στην τήρηση των κανόνων της επιστήμης της Τεχνολογίας του ξύλου στα στάδια παραγωγής προϊόντων και κατασκευών από πρώτες ύλες του δάσους και άλλων αγροδασικών οικοσυστημάτων, καθώς και διάφορες άλλες πρώτες ύλες.

Δεν αρκεί να διαχειριζόμαστε τα δάση μας αειφορικά, πρέπει να το πιστοποιούμε.

Δηλ. η Δασική πιστοποίηση των δασικών προϊόντων εκτός από την πιστοποίηση της αλυσίδας επιτήρησης, παρέχει μια μεγάλη εγγύηση, μια ομπρέλα προστασίας και ασφάλειας για τον καταναλωτή, το περιβάλλον, τους εργαζόμενους, το Δάσος. Με άλλα λόγια, αποτελεί ένα επιπλέον πολύ σοβαρό τεκμήριο ποιότητας και αειφόρου ανάπτυξης.

Είναι λοιπόν φανερό, ότι πρέπει το συντομότερο δυνατό να τρέξουμε τις διαδικασίες για να εφαρμόσουμε στην πράξη το Πρόγραμμα Δασικής πιστοποίησης. Ότι πρέπει να ενημερώνουμε, να συμβουλευόμαστε ως ειδικοί και να πείσουμε τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου μας για την υλοποίηση στην πράξη του έργου αυτού, διαφορετικά δεν ανταποκρινόμαστε στη βασική αποστολή μας. Δυστυχώς είμαστε οι τελευταίοι στην Ευρώπη στο θέμα αυτό.

Τον Απρίλη του 1997, δηλ. πριν από 24 χρόνια στο πλαίσιο της παγκόσμιας ημέρας Δασοπονίας, μου ζητήθηκε και συμμετείχα με εισήγηση σε διημερίδα στη Θεσ/νίκη με θέμα την «ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΞΥΛΟΥ». Τώρα μιλάμε για πιστοποίηση δασικών προϊόντων. Η Βουλγαρία και η Β. Μακεδονία έχουν ιδρύσει τον εθνικό φορέα αειφορικής διαχείρισης των δασών τους. Ευτυχώς που με πρωτοβουλία του ΙΜΔΟ ΚΑΙ της Δασικής Υπηρεσίας μετά από πολλά προβλήματα εγκρίθηκε και υλοποιείται το εν λόγω Πρόγραμμα.

Θα ήθελα εδώ να τονίσω την ιδιαίτερη δυσκολία και πολυπλοκότητα που έχει η υλοποίηση του Προγράμματος. Θα παρακαλούσα τους εμπλεκόμενους στο πρόγραμμα (από την Δασική Υπηρεσία και το ΙΜΔΟ) να προσπαθήσουν να μελετήσουν το κείμενο του παγκόσμιου Φορέα PEFC, που αποτελεί επιβαλλόμενο οδηγό σύνταξης του Ελληνικού PEFC που αυτή τη στιγμή επεξεργάζεται με πολύ κόπο από την Επιστημονική Ομάδα (Κόλλιας, Καλαπόδης, Κακαράς, Αλμπάνης) και έτσι κατανοώντας το μέγεθος της δυσκολίας να βοηθήσουν στην υλοποίηση ενός προγράμματος που επί 25 χρόνια δεν υλοποιήθηκε. Δεν ήταν τυχαίο.

Ελληνική και Ευρωπαϊκή αγορά Δασικών Προϊόντων

Η Ελλάδα είναι έντονα ελλειμματική σε ξύλο. Παράγουμε λίγο πάνω από ένα εκατ. m³ ξυλείας και εισάγουμε δύο εκατ. m³ ισοδύναμης στρογγύλης ξυλείας δαπανώντας 1,5 δις Ευρώ το χρόνο. Το 70% της παραγωγής μας πάει σε καυσόξυλα (Πίν. 1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ε.Ε. ΤΩΝ 28 ΧΩΡΩΝ

ΧΩΡΑ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ ΣΕ 1000αδες Κ.Μ. το 2017)
ΕΛΛΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> - 1.092 (70% καυσόξυλα, 30% βιομηχανική ξυλεία) - 1.593 Επιχειρήσεις Ξύλου και επίπλου (το 0,64% του συνόλου των επιχειρήσεων της χώρας). Για τον τζόγο 0,94%
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΩΝ 28 ΧΩΡΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> - 361.282 (23% καυσόξυλα, 77% βιομηχανική ξυλεία) - 430.000 Βιομηχανίες Ξύλου (το 20% των επιχειρήσεων κατασκευής προϊόντων της Ε.Ε.)

Τα τελευταία 35 χρόνια παρατηρείται μια φθίνουσα πορεία σε ότι αφορά την ποιοτική αλλά και ποσοτική παραγωγή των δασικών προϊόντων στη χώρα μας, η οποία οφείλεται κύρια στην αλλαγή της δασικής πολιτικής από τα μέσα της δεκαετίας του 80, στη συρρίκνωση της Δασικής Υπηρεσίας και των Δασικών Συν/μών, στη μείωση της χρηματοδότησης και στην κακοδιαχείριση των Συν/κών βιομηχανιών ξύλου.

Πολύ μεγάλη είναι και η συρρίκνωση των ΜμΕ Ξύλου – Επίπλου την περίοδο της κρίσης. Το 1992 στη χώρα μας εργάζονταν 57.500 άτομα στις βιομηχανίες ξύλου επίπλου που σταδιακά μειώθηκαν στα 10.719 άτομα το 2018 (**5,36 φορές κάτω**), ενώ ο αριθμός των βιομηχανιών μειώθηκε από **22.000 Μονάδες το 1992 σε 1651 το 2018, (δηλ. 18 φορές κάτω)** (Πίν. 2). Ο αριθμός των επιχειρήσεων Ξύλου Επίπλου στην Ελλάδα το 2017 αντιπροσώπευε το 0,64% του συνόλου των επιχειρήσεων της χώρας, όταν στην Ε.Ε. των 28 το ποσοστό αυτό ήταν 20%. Ενδεικτικά αναφέρω ότι στην Ελλάδα το ποσοστό των επιχειρήσεων τζόγου ήταν το 2017, 0,94%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Αριθμός Επιχειρήσεων – Εργαζομένων Ιδιωτ. στον κλάδο Ξύλου Επίπλου και Χάρτου

ΈΤΟΣ	Αριθ. Επιχειρ. σε Δασοκομία Υλοτομία	Αριθ. Βιομηχανιών Επίπλων	Αριθ. Βιομηχ. Ξύλου – προϊόντων Ξύλου	Αριθ. Βιομ. Χαρτοποιίας	Συν. Αριθμός Επιχειρήσεων όλων των κλάδων
1984		12.500 32.000 εργαζ	17.500 33.000 εργαζ		
1988		11.000 30.000 εργαζ	13.000 31.000 εργαζ.		
1992		10.000 28.500 εργαζ	12.000 29.000 εργαζ.		
2013	90	920	536	374	196.695
2017	104	994 6.445 εργαζομ.	599 3.490 εργαζ.	384	247.236
2018	113 499 εργαζ.	1040 7.121 εργαζ.	611 3.598 εργαζ.		

(Πηγή Μελέτη Ι.Ο.Β.Ε. Στοιχεία ΕΣΥΕΑ, ΕΡΓΑΝΗ)

Σκοπιμότητα εφαρμογής στην πράξη της πιστοποίησης PEFC των Δασικών Προϊόντων

Είναι γεγονός ότι ευαισθητοποιημένοι πολίτες όταν αγοράζουν προϊόντα και κατασκευές που παράγονται από ξύλο ή προϊόντα ξύλου (έπιπλα, παιδικά παιχνίδια, δομική ξυλεία στέγης, ξύλινα σπίτια κ.α.) αναζητούν επίμονα τη ΔΑΣΙΚΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ. Κατά συνέπεια το θέμα της δασικής πιστοποίησης των δασικών προϊόντων αποκτά τεράστιο ενδιαφέρον, διότι δεν θα υπάρχει πρόοδος και ανάπτυξη των βιομηχανιών ξύλου χωρίς την πρώτη ύλη ξύλου, δηλ. χωρίς την σιγουριά ότι τα δάση μας διαχειρίζονται αειφορικά, αλλά και τα δασικά προϊόντα μας προέρχονται

από δάση και δασοσκεπείς εκτάσεις που διαχειρίζονται αειφορικά. Αυτό το έχουν αντιληφθεί οι Βιομηχανίες Ξύλου και Ξύλινων Κατασκευών.

Ας παρακολουθήσουμε την πορεία μιας συγκεκριμένης ποσότητας κορμών οξιάς ή πεύκου παραγωγής ελληνικού δάσους, στο πλαίσιο της Δασικής Πιστοποίησης (αλυσίδας επιτήρησης), στην πορεία ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΣΕ ΕΜΠΟΡΟΥΣ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ – ΕΜΠΟΡΟΥΣ – ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ.

Στο δάσος. Εδώ καλούνται οι Δασοκτήμονες (Δασική Υπηρεσία, Ιδιώτης Δασοκτήμονας) να εφαρμόσουν τη δασική πιστοποίηση PEFC (να εφαρμόζουν τους κανόνες της αειφορικής διαχείρισης και να το αποδεικνύουν με τήρηση Αρχείου, Διαχειριστικές μελέτες, προσημάνσεις, Πίνακες υλοτομιών, καλλιεργητικές επεμβάσεις κ.α.), δηλ. να πιστοποιήσουν ότι οι κορμοί **οξιάς ή πεύκου** προέρχονται από αειφορικά διαχειριζόμενο δάσος και να παραδώσουν τη συγκεκριμένη ποσότητα ξυλείας **στον Έμπορο**.

Η εμπορική επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να εφαρμόζει τους κανόνες της Αλυσίδας Επιτήρησης (να τηρεί Αρχείο εγγράφων, τιμολογίων κ.α.) που αποδεικνύουν ότι η συγκεκριμένη ποσότητα κορμών είναι πιστοποιημένη κατά PEFC και μετά να πωλήσει την ξυλεία **σε Βιομηχανία παραγωγής προϊόντων ξύλου** (πριστή ξυλεία για δομικές κατασκευές, και έπιπλα, καπλαμάδες, παρκέτα κ.α.). Η Βιομηχανία κατεργάζεται τη συγκεκριμένη ποσότητα κορμών με στόχο την παραγωγή Ομάδας προϊόντων όπως πριστή ξυλεία για δομικές κατασκευές, για έπιπλα, για παρκέτα κ.α., σε συγκεκριμένο χρόνο τηρώντας τους κανόνες της Αλυσίδας επιτήρησης (τήρηση Αρχείου προέλευσης της πρώτης ύλης ξυλείας, εφαρμογή κανόνων τεχνολογίας παραγωγής – ISO – CE – εφαρμογή προαπαιτούμενων του PEFC – τήρηση οδηγιών και Νόμων), με στόχο την πιστοποίηση PEFC της Ομάδας των παραγόμενων προϊόντων, τα οποία μπορεί να διαθέσει πιστοποιημένα κατά PEFC μέσα σε συγκεκριμένο χρόνο.

Τα πιστοποιημένα προϊόντα ξύλου πωλούνται **ξανά σε εμπορικές επιχειρήσεις**, οι οποίες με τη σειρά τους τηρούν τους κανόνες πιστοποίησης της αλυσίδας επιτήρησης που τις αφορούν (τήρηση Αρχείου, τιμολόγια, Δελτία αποστολής, εισροές – εκροές κ.α.) και πωλούν τα πιστοποιημένα προϊόντα συνοδευόμενα από τα απαραίτητα αποδεικτικά έγγραφα σε

Βιομηχανίες για περαιτέρω κατεργασίες και χειρισμούς για παραγωγή επίπλων ή διαφόρων δομικών κατασκευών (π.χ. ξύλινων σπιτιών). Εδώ πάλι τηρούνται σχολαστικά όλοι οι κανόνες και τα προαπαιτούμενα που προβλέπονται από το Πρόγραμμα PEFC με στόχο την παραγωγή Πιστοποιημένων προϊόντων Επίπλων κ.α., τα οποία φέρουν **το ΣΗΜΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ PEFC**. Ακολουθεί η πώληση των προϊόντων αυτών **ξανά σε εμπόρους και καταστήματα πώλησης** με τελικό αποδέκτη **τον ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΜΕΝΟ και ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ**.

Ανάλογη είναι η διαδικασία πιστοποίησης για οποιαδήποτε άλλη Ομάδα προϊόντων με βάση το δάσος και το δένδρο.

Η διαχείριση της εφαρμογής του προτύπου είναι μια αρκετά πολύπλοκη συνεχής διαδικασία που επιβάλλει συγκεκριμένες ενέργειες από τον κάθε ένα φορέα (Δασαρχείο, Εμπορικές Επιχειρήσεις, Βιομηχανίες, Τελικό Καταναλωτή) που διαδοχικά εμπλέκεται στην αλυσίδα επιτήρησης. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς ελέγχονται κάθε χρόνο από τον Εθνικό Φορέα Πιστοποίησης PEFC.

Το παράδειγμα που αναλύσαμε παραπάνω είναι μια απλή εύκολη περίπτωση εφαρμογής του προγράμματος Δασικής πιστοποίησης προϊόντων με βάση το Δάσος και το δένδρο. Στην πράξη τα δεδομένα είναι πιο πολύπλοκα. Π.χ. Τα Πριστήρια δεν κατεργάζονται μόνο κορμούς από μια προέλευση, αλλά προμηθεύονται και από άλλες πηγές, οι οποίες πρέπει να έχουν ελεγχθεί ότι συμφωνούν με τις απαιτήσεις του προγράμματος PEFC.

Γενικότερα θα λέγαμε ότι, σε κάθε κρίκο της πορείας των δασικών προϊόντων τα οποία χρησιμοποιούνται ως πρώτες ύλες για παραγωγή άλλων προϊόντων, όπως ξυλοκιβώτια, έπιπλα, παιχνίδια, ξύλινες κατοικίες κ.α. πρέπει να υπάρχουν δεδομένα που να αποδεικνύουν ότι η συγκεκριμένη πρώτη ύλη προέρχεται από δάση, τα οποία διαχειρίζονται αειφορικά (πιστοποίηση PEFC), ή από ανακυκλωμένα υλικά, τα οποία ως πρώτη ύλη προέρχονταν από αειφορικά διαχειριζόμενα δάση ή ότι η προέλευσή τους είναι από «ελεγχόμενες πηγές PEFC». Πρέπει επίσης να αποδεικνύεται ότι η επιχείρηση εφαρμόζει τα προαπαιτούμενα που αναλύθηκαν παραπάνω. Συνεπώς μια επιχείρηση που αιτείται την απόκτηση της πιστοποίησης των προϊόντων της επιβάλλεται, να έχει την κατάλληλη οργάνωση σε προσωπικό με καθορισμένες αρμοδιότητες, να τηρεί όλους τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία, να τηρεί αρχεία για όλες τις δραστηριότητες και πράξεις εισροών - εκροών, να εκπαιδεύει και να ενημερώνει το προσωπικό, εφαρμόζοντας για την επιχείρηση την κατάλληλη μέθοδο πιστοποίησης της Αλυσίδας Επιτήρησης τη χρονική στιγμή που το επιλέγει για εφαρμογή.

Τελειώνω την εισήγησή μου τονίζοντας ότι προϋπόθεση για να πετύχει το πρόγραμμα που δουλεύουμε κάτω από αντίξορες συνθήκες, για να ιδρυθεί ο φορέας PEFC ΕΛΛΑΣ και για να εφαρμοστεί στη πράξη το Σύστημα Πιστοποίησης PEFC, είναι η δραστηριοποίηση της Δασικής Υπηρεσίας και του ΙΜΔΟ με ενεργό δράση, αगाστή συνεργασία και με ενέργειες ενημέρωσης προς την Πολιτική Ηγεσία, ώστε να βελτιωθεί η Δασική Πολιτική, να αυξηθούν οι πιστώσεις, να επανακάμψουν οι Δασικοί στο Δάσος, στην αειφορική διαχείριση, τις αναδασώσεις, τα τεχνικά δασικά έργα, την προστασία.

Σας ευχαριστώ.